

№ 3 (31) 2013

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izgk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына
арналған «Жаңа саяси бағыт жағдайларында Қазақстан Республикасының
заңнамасын жетілдірудің өзекті проблемалары» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-практикалық конференциядағы Қазақстан
Республикасының Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ құттықтау
сөзі, Астана қ., «Radisson Astana» отелі, 2013 жылғы 31 мамыр 7

А.А. СМАҒҰЛОВ
Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының қалыптасуы мен
дамуы 10

Конституциялық және әкімшілік құқық 14

Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА
Әкімдерді сайлау - Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі
басқару жүйесін қалыптастыруға қарай шынайы қадам 14
А.Д. ЖҮСІПОВ

«Банк операциясы» және «банк мәмілесі» ұғымдардың арақа-
тынасы 19

Н.А. БИЕКЕНОВ
Қоғамдық тәртіпті полиция қызметінің санаты ретінде ұғынудың
теориялық мәселелері 25

Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА
Қазақстан Республикасының Конституциясы – заң ғылымын дамыту
мен қоғамды реформалаудың негізі 30

Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы 35

М.К. СҮЛЕЙМЕНОВ
Қазақстанда соттан тыс дауларды реттеу: теория және практика
проблемалары 35

А.А. МҰҚАШЕВА
Су заңнамасының жүйесі: жай-күйі және перспективалары 42

Д.А. БРАТУСЬ
Авторлық құқықтағы новеллалар (I-бөлім) 48

Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу 56

С.М. РАХМЕТОВ
Сот төрелігін жүзеге асыруға немесе алдын ала тергеу іс жүргізуіне
байланысты қауіп-қатер немесе зорлық әрекеттері үшін жауапкершілік
туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері 56

Н.А. САРТАЕВА
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призмасынан
қарағанда (2004-2007 жж.) 62

Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ	
Кәмелетке толмағандар мен жастар арасындағы қылмыстылықтың алдын алу.....	68
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	72
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығы мен қазақстандық құқықтың арақатынасы және республиканың егемендігін сақтау проблемалары	72
А.Ж. САҒИДАН	
Еуропалық Одақ заңнамасын үндестірудегі «жұмсақ құқықтың» рөлі	80
Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	84
З.Ғ. ҚАЗИЕВ.	
Әлеуметтік саладағы мониторинг: басым бағыттарды және заңнаманы талдау акценттерін айқындау.....	84
Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА	
Ойын бизнесі мәселелері бойынша Қазақстан Республикасы заңнамасының практикалық жүзеге асырылуының өзекті мәселелері.....	89
Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА	
Қолданыстағы заңнаманы жетілдірудің тиімді тетігі.....	94
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	97
Е. САҒУАНИ	
Терминнің нормативтік жүктемесі.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МҰШАНОВ	
Қазақстан Республикасының заң шығару қызметіндегі ғылыми лингвистикалық сараптаманың рөлі.....	100
Шетелдік тәжірибе	104
Б.М. МАГОМЕДОВ (Махачкала қ., РФ)	
Әкімшілік-делікттік атқарушылық заңнаманы жетілдіру: тарихи аспекті.....	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (Саратов қ.)	
Әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық немесе діни өшпенділік пен араздықты қоздыратын насихатқа немесе үгітке тыйым салуды бекітудің халықаралық тәжірибесі.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (Гродно қ., Беларусь Республикасы)	
Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша тарихи-мәдени мұраға қарсы жасалған қылмыстар үшін қылмыстық жауаптылық.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Жаңа тұжырымдамалық мазмұнды іздену жағдайындағы Украина прокуратурасы.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (Киев қ.)	
Роман-германдық құқық тобындағы азаматтық қоғам институттары.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (Киев қ.)	
Заңнаманы кодификациялау негіздері.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (Киев қ.)	
Украина Конституциясына сәйкес «абырой» мен «қадір-қасиет» ұғымдарының арақатынасы жоғарғы әлеуметтік құндылықтар ретінде.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (Днепропетровск қ.)	
Қоғамдық бақылау жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету құралы ретінде	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (Днепропетровск қ.)	
Мемлекеттік қызметшілерді жұмыстан шеттетуді құқықтық реттеу (Ресей Федерациясы мен Украинаның еңбек заңнамасына салыстырмалы-құқықтық талдау)	157
Құқық қолдану тәжірибе	162
М.Е. ҚАЛМҰРЗАЕВА	
Атқарушылық іс жүргізу туралы Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдірудің кейбір мәселелері туралы.....	162

Жас ғалым мінбері	165
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, Д.М. ҚАЛКЕНОВА (Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына арналған жас ғалымдар байқауының жеңімпаздары)	
Ұлттық ғылым жүйесін құқықтық реттеу аспектілері туралы.....	165
М.С. АБАҚАСОВ	
Соттық бақылаудың заңи табиғаты: мәні және нысаны.....	170
М.Е. ЖҰМАБАЕВА	
Еуразия кеңістігіндегі интеграциялық процестер.....	177
Р.Е. ЖАҚЫПОВ	
Шоғырландырылған заң мәселесіне орай.....	181
Б.К. НАҒАШБАЕВА	
«Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» 2005 жылғы 13 сәуірдегі Қазақстан Республикасының № 39-ІІІ Заңына талдау.....	184
Ә.С. НӘБИЕВА	
Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыстың кейбір мәселелері.....	189
А.Қ. СҰЛТАНОВА	
Мемлекеттік басқарудағы саясат пен құқықтың рөлі.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Қылмыстылық детерминациясы.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Сот бақылауы.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
Халықаралық құқықтағы мемлекеттердің аумақтық тұтастығы мен халықтардың өзін-өзі билеу қағидаттарының ара қатынасы туралы мәселеге орай	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Мемлекеттік қызметтің жаңа үлгісі.....	209
Г.Б. ҚАРЖАСОВА	
Нарықтық экономика жағдайындағы салықты төлеуден жалтару қылмысын құқықтық реттеудің қажеттіліктері.....	215
Ақпараттық хабарламалар	220
2013 ж. 23-26 сәуірде Екатеринбург қ. өткен халықаралық ғылыми практикалық форум туралы ақпараттық хабарлама.....	220
2013 ж. 31 мамырда Астана қ. өткен «Жаңа саяси бағыт аясындағы Қазақстан Республикасы заңнамасын жетілдірудің өзекті мәселелері» атты Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	222
Даналық ойлар	226
Мерейтой	227
Профессор Д.Н. Бахрахтың өмір жолы мен заң ғылымындағы кезеңдері (80 жылдық мерейтойына орай)	227
Ардақты ұстаз (Профессор Р.Б. Құлжақаеваның мерейтойына орай).....	233
Ұстазымыз мәңгі есімізде (Белгілі ғалым – академик Ғ. Сапарғалиевтің туған күніне орай).....	240
Жақып Қажманұлы Асановтың туғанына 50 жыл.....	244

**№ 3 (31)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172) 74-02-06; факс: 8(7172) 74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Приветственное слово Министра юстиции Республики Казахстан ИМАШЕВА Б.М. на международной научно-практической конференции, посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан на тему: «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», г. Астана, отель «Radisson Astana», 31 мая 2013 года.....	8
А.А. СМАГУЛОВ Становление и развитие Института законодательства Республики Казахстан.....	12
<i>Конституционное и административное право</i>	14
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Выборы акимов – реальный шаг к формированию системы местного самоуправления в Республике Казахстан.	14
А.Д. ЖУСУПОВ Соотношение понятий «банковская операция» и «банковская сделка»....	19
Н.А. БИЕКЕНОВ Теоретические проблемы понимания общественного порядка как полицейской категории.	25
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Конституция Республики Казахстан – основа реформирования общества и развития юридической науки.	30
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право</i>	35
М.К. СУЛЕЙМЕНОВ Внесудебное урегулирование споров в Казахстане: проблемы теории и практики.	35
А.А. МУКАШЕВА Система водного законодательства: состояние и перспективы.....	42
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть I).	48
<i>Уголовное право и уголовный процесс</i>	56
С.М. РАХМЕТОВ Вопросы совершенствования законодательства об ответственности за угрозу или насильственные действия в связи с осуществлением правосудия или производством предварительного расследования.....	56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2004- 2007 годы).....	62

Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Предупреждение преступности среди несовершеннолетних и молодежи.....	68
Международное право и сравнительное правоведение	72
М.А. САРСЕМБАЕВ Проблемы соотношения права ТС (ЕЭП) и казахстанского права и сохранения суверенитета республики.....	72
А.Ж. САГИДАН Роль «мягкого права» в гармонизации законодательства Европейского Союза.....	80
Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА.....	84
З.Г. КАЗИЕВ Мониторинг в социальной сфере: определение приоритетных направлений и акцентов анализа законодательства	84
А.Г. КАЗБАЕВА Актуальные вопросы практической реализации законодательства Республики Казахстан по вопросам игорного бизнеса.....	89
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА Эффективный механизм совершенствования действующего законодательства.....	94
Из практики законотворчества на государственном языке	97
Е. САФУАНИ Нормативная нагрузка термина.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МУШАНОВ Роль научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан.....	100
Зарубежный опыт	104
Б.М. МАГОМЕДОВ (г. Махачкала, РФ) Совершенствование административно-деликтного исполнительного законодательства: исторический аспект	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (г. Саратов) Международный опыт закрепления запрета пропаганды или агитации, возбуждающих социальную, расовую, национальную или религиозную ненависть и вражду.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (г. Гродно, Республика Беларусь) Уголовная ответственность по законодательству Республики Казахстан за преступления против историко-культурного наследия.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев) Прокуратура Украины в условиях поиска нового концептуального содержания.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (г. Киев) Институты гражданского общества в романо-германской правовой семье.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (г. Киев) Основы кодификации законодательства.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (г. Киев) Соотношение понятий «честь» и «достоинство», как наивысших социальных ценностей, согласно Конституции Украины.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (г. Днепропетровск) Общественный контроль как средство обеспечения безопасности дорожного движения	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (г. Днепропетровск) Правовое регулирование отстранения государственных служащих от работы (сравнительно-правовой анализ трудового законодательства РФ и Украины).....	157
Правоприменительная практика.....	162
М.Е. КАЛМУРЗАЕВА О некоторых вопросах совершенствования законодательства Республики Казахстан об исполнительном производстве.....	162

Трибуна молодого ученого.....	165
Р.Е. ЖАКУПОВ, Д.М. КАЛКЕНОВА (Победители конкурса молодых ученых, посвященного 20-летию Института законодательства Республики Казахстан)	
Об аспектах правового регулирования национальной научной системы.....	165
М.С. АБАКАСОВ	
Юридическая природа судебного контроля: сущность и формы.....	170
М.Е. ЖУМАБАЕВА	
Интеграционные процессы на евразийском пространстве.....	177
Р.Е. ЖАКУПОВ	
К вопросу о консолидированном законе.....	181
Б.К. НАГАШБАЕВА	
К анализу Закона Республики Казахстан «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан» от 13 апреля 2005 года № 39-III.....	184
А.С. НАБИЕВА	
Некоторые вопросы государственного социального заказа.....	189
А.К. СУЛТАНОВА	
Роль политики и права в государственном управлении.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Детерминация преступности.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Судебный контроль.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
К вопросу о соотношении принципов территориальной целостности государств и самоопределения народов в международном праве.....	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Новая модель государственной службы.....	209
Г.Б. КАРЖАСОВА	
Необходимость правового регулирования преступлений, связанных с уклонением от уплаты налогов, в условиях рыночной экономики.....	215
Информационные сообщения	220
Информационное сообщение о международном научно-практическом форуме 23-26 апреля 2013 года в г. Екатеринбурге.....	221
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан, г. Астана, 31 мая 2013 года.....	222
Мудрые мысли	226
Юбилеи	227
Этапы большого пути в жизни и юридической науке профессора Д.Н. Бахраха (К 80-летию со Дня рождения)	227
Досточтимый учитель (К юбилею профессора Р.Б. Кульжакаевой).....	236
Памяти Учителя (Ко дню рождения великого ученого – академика Г.С. Сапаргалиева).....	240
Асанову Жакипу Кажмановичу – 50 лет.....	244

Асылбаев Мұрат Бақтиярұлы,
ҚР Заң шығару институты Лингвистика
орталығының аударма секторының
жетекші ғылыми қызметкері,
экономика және бизнес магистрі

Мұшанов Талгат Егінбайұлы,
ҚР Заң шығару институты Лингвистика
орталығының НҚА және халықаралық
шарттар жобаларына ғылыми
лингвистикалық сараптама секторының
кіші ғылыми қызметкері

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢ ШЫҒАРУ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ҒЫЛЫМИ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ САРАПТАМАНЫҢ РӨЛІ

Құқықтағы және заңнамадағы құқықтық дефинициялар мен терминдер сәйкестігінің және арақатынасының стилистикалық, редакциялық және терминологиялық ерекшеліктері еліміздің тәуелсіздік алған кезінен бастап өзекті бола бастады. Жаңа заңнаманы қалыптастырудың алғашқы жылдарында Үкімет нормативтік құқықтық актілер жобалары аудармасының теңтүпнұсқалылығын қатаң бақылау қажеттілігімен беттесті. Заңғылымымен филологияның түйіскен жерінде жұмыс істей алатын білікті мамандардың, ғылыми қызметкерлердің тапшылығы еліміздің қолданыстағы заңдары мен заңнамалық актілерінде көрініс тапқан теріс әрі заңды салдарға әкеп соқты. Жаңа мемлекеттік саясатты қалыптастырумен байланысты сол кездегі қоғамдық қатынастардың тез қарқынмен дамуына орай заң шығарушы нормативтік құқықтық актілерді, бірінші кезекте, олардың құқықтық тұжырымдамасы мен мазмұнына назар аудара отырып, асығыс-үсігіс қабылдауға мәжбүр болды. Осының салдарынан лингвистикалық сапа мен заңдардың семантикасын сақтау кейінге ысырылды. Ендігі кезекте өткенге кешенді талдау жүргізіп, қолданыстағы заңдарға тиісінше әділетті бағалау жасайтындай кез келді.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттар мен келісімдердің қазақ тіліндегі нұсқалары сын көтермейді. Соңғы кездері Сыртқы істер министрлігіне еліміздің қол қойған

бірқатар құжаттарының қазақ тіліндегі нұсқасын нота алмасу арқылы қайтарып сұратуға тура келіп отыр. Өйткені мемлекеттік тілдегі мәтіннің теңтүпнұсқалылығы сақталмаған. Аталған фактілер халықаралық құжатты ратификациялау барысында айқындалады. Әрине мұндай жағдайлар Қазақстан Республикасының беделіне орасан зор нұқсан келтіреді. «Шет елден ұят болды» деген сияқты материалдар бұқаралық ақпарат құралдарында жиі шығып жүр.

Осындай кезде, әрине, Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары әзірлеген және Қазақстан Республикасының Парламентіне енгізуге жататын заң жобалары (халықаралық құжаттар) бойынша қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндердің теңтүпнұсқалылығы бөлігінде Қазақстан Республикасының Заң шығару институты» ММ-нің жанынан құрылған Лингвистика орталығы жүргізетін ғылыми лингвистикалық сараптаманың маңызы туралы мәселе қозғаған жөн.

Ғылыми лингвистикалық сараптаманың міндеті: заң жобалары мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз ету, яғни мазмұндық сапасын - заң мәтіні тілінің айқындығын, дәлдігін, нақтылығын, дұрыстығын, шын мәнінде қолдануға жарамды болуын қамтамасыз ету болып табылады.

Ғылыми лингвистикалық сараптама Қазақстан Республикасының Парламентіне

енгізуге жататын заң жобалары мен ратификациялауға жататын халықаралық шарттардың жобалары бойынша - оларға қол қойылғанға дейін және Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша - оларды ратификациялау немесе оларға ратификациялау жолымен қосылу туралы шешім қабылданғанға дейін жүргізіледі [1].

Заң жобасына қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндердің теңтүпнұсқалылығы бөлігінде ғылыми лингвистикалық сараптама заң жобасын әзірлеудің мынадай кезеңдерінде:

мемлекеттік органдармен келісілгеннен кейін, Қазақстан Республикасының Үкіметіне енгізілгенге дейін жүргізіледі;

Бұл кезеңде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу мерзімі он бес жұмыс күнінен аспауға тиіс;

Президент Әкімшілігінің ескертулерін жойғаннан кейін, Үкімет оны Парламенттің қарауына енгізгенге дейін жүргізіледі.

Бұл кезеңде ғылыми лингвистикалық сараптаманы жүргізу мерзімі үш жұмыс күнінен аспауға тиіс.

Бұл ретте әзірлеуші мемлекеттік органдар заң жобасын Президент Әкімшілігімен келіскеннен кейін қайталама ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу үшін Заң шығару институтына заң жобасының соңғы нұсқасын ұсыну қажет.

Нормативтік құқықтық актілердің жобаларын ғылыми лингвистикалық сараптамаға жіберуді әзірлеуші мемлекеттік орган жүзеге асырады.

Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу кезінде: нормативтік құқықтық акті жобасының ерекшелігін ескере отырып, оның мәтінінің қазіргі қазақ және орыс тілі нормаларына сәйкестігін, оның ішінде, грамматикалық, синтаксистік, стилистикалық, пунктуациялық, логикалық, редакциялық-техникалық қателердің болмауы мен терминдердің пайдаланылуын бағалау жүзеге асырылады. Бұл ретте норма шығармашылықтағы жинақталған теориялық және тәжірибелік тұжырымдарды зерттей отырып, заңнамалық актінің түпнұсқалығын бағалау белгіленген заң техникасы талаптарын: заңдық-техникалық (ресімдеу бойынша) және заңдық-тілдік талаптарға сәйкестігі бойынша екі бағытта қарауды қажет етеді. Сонымен қатар, жоба деректемелерін дұрыс орналастыру, сілтемелерді немесе ескерпелерді дұрыс жазу, жобада берілген нормативтік құқықтық актінің жариялану көздерін дұрыс көрсету, акті тақырыбының мазмұнына сай болуы, бөлім,

тарау, баптар атауларының дұрыс, түсінікті жазу, жобаның құрылымдық бөліктерін дұрыс ресімдеу, жоба мәтінінде сілтеме берілген құжаттар атауларының, мемлекеттік билік органдары мен басқа да мемлекеттік органдардың және ұйымдардың, олардың құрылымдарының атауларын дұрыс жазу, даталарды дұрыс жазу, өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейтін нормативтік құқықтық акті жобасының дұрыс ресімделуі, жобаға берілетін қосымшалардың дұрыстығы, құжат мәтініне пайдаланылатын көлемнің, қаріптер мен олардың мөлшерін сақтау, деректеме ережелерін сақтау талаптары ескеріледі [2].

Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары әзірлейтін заң жобалары негізінен орыс тілінде әзірленеді. Сондықтан заң жобалары мәтіндерінің екі тілдегі теңтүпнұсқалылығын тексеру заң жобасының мемлекеттік тілде дұрыс қолданылуын қамтамасыз ету үшін қажетті.

Тәжірибе көрсетіп отырғанындай, мемлекеттік тілге аудару кезінде мәтіндерде көптеген орфографиялық, стилистикалық, грамматикалық, лексикалық және тағы басқа қателер жіберіліп жатады. Кейде заң жобасының баптары мен тармақтары мәтінінің мемлекеттік тілдегі нұсқасын түсініп, айыру тіптен мүмкін болмай қалады, ол әртүрлі түсінуді туғызады. Мысалы, Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы, Қылмыстық, Азаматтық кодекстердің, сонымен қатар тағы басқа нормативтік құқықтық актілердің қазақша нұсқасын алатын болсақ, оларға негізінен мағыналық аударма емес, калька аударма, ресми тіл емес, ауызекі тілі тән екеніне көзіміз жетеді. Сонымен бірге, қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндер арасында сәйкессіздіктер орын алған. Осының салдарынан нормативтік құқықтық актілер тілі шұбалаңқы, екіұшты, әркелкі болып келеді, терминдерді қолдануда бірізділік жоқ [3].

Мысалы, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіндегі кейбір сөздер мен терминдердің қолданылуын қарастыратын болсақ, «кредитор» деген термин 15-бапта «несие беруші» деп, ал 50-бапта «кредитор» деп екі түрлі қолданылған. Сондай-ақ, Азаматтық кодексте үш түрлі нұсқасында қолданылған мысалдарды да келтіруге болды. Мысалы, «Наблюдательный совет» деген тіркес 60-бапта «байқаушы кеңес», 79-бапта «байқау кеңесі», ал 99-бапта «қадағалау кеңесі» деп әртүрлі аударылған. Сонымен қатар, тіпті бір бап ішінде бірізділік сақталмаған. Мысалы, «индивидуальный предприниматель» деген тіркес 19-баптың 2, 4, 5-тармақтарында

«жеке кәсіпкер» деп, ал 4-1-тармақта «дара кәсіпкер» деп, «пай» термині 100-баптың 1, 2, 3, 5-тармақтарында «жарна» деп, ал 4-тармағында «пай» деп аударылған. Осындай мысалдар көп. Олардың барлығын тере беретін болсақ, онда бұл ескертулердің барлығын бір мақаланың шеңберінде көрсету мүмкін емес.

Бұл жерде тағы да ғылыми лингвистикалық сараптаманың маңызын атап кеткен жөн. Лингвистикалық сараптама барысында осындай барлық кемшіліктер анықталып, әзірлеуші мемлекеттік органға жобаның түпкілікті түзетілген нұсқасы ұсынылады. Осының

барлығы заң шығару қызметіне оң ықпалын тигізеді.

Жоғарыда баяндалғанды қорытындылай келе, ғылыми лингвистикалық сараптаманың заң шығару процесінде атқаратын ерекше рөлін атап көрсетеміз. Сонымен қатар, Лингвистика орталығының мәртебесі туралы мәселені қайта қарастырып, оны Үкімет немесе Президент жанынан қайта құрып, оның қызметкерлерінің беретін қорытындыларының ұсынымдық сипатын міндетті сипатқа ауыстыруды жөн деп санаймыз. Бұл салада әлі келешекте атқарылуы қажет жұмыстар жетерлік...

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 30 мамырдағы № 54 Заңы.
2. Шерубай Құрманбайұлы, Терминтану (оқу құралы). – Астана, 2009. – 160 б.
3. Н.О. Дулатбеков, Б.К. Сыздық, А.Ә. Биебаева. Қылмыстық заңнаманы мәтіндік сараптау тәжірибесі. Оқу құралы. – Қарағанды: «Болашақ Баспа» РББ, 2008. – 184 б.

Мақалада Қазақстан Республикасының заң шығару қызметіндегі ғылыми лингвистикалық сараптаманың рөлі туралы сөз қозғалған.

Түйін сөздер: ғылыми лингвистикалық сараптама, теңтүпнұсқалылық, нормативтік құқықтық акт.

В статье говорится о роли научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан.

Ключевые слова: научная лингвистическая экспертиза, аутентичность, нормативный правовой акт.

The article points to the role of scientific and linguistic expertise in lawmaking activity of the Republic of Kazakhstan.

Keywords: scientific-linguistic expertise, authenticity, legal act.

Мұрат Бақтиярұлы Асылбаев,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының аударма секторының жетекші ғылыми қызметкері, экономика және бизнес магистрі

Талғат Егінбайұлы Мұшанов,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының кіші ғылыми қызметкері

Қазақстан Республикасының заң шығару қызметіндегі ғылыми лингвистикалық сараптаманың рөлі

Асылбаев Мурат Бактиярович,

ведущий научный сотрудник сектора перевода Центра лингвистики Института законодательства РК, магистр экономики и бизнеса

Мушанов Талгат Егинбаевич,

младший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Роль научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан

Assylbayev Murat Baktiyarovich,

leading research fellow of the sector of translation of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, master of economics and business

Mushanov Talgat Eginbayevich,

junior research fellow the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

The role of scientific and linguistic expertise in lawmaking activity of the Republic of Kazakhstan

